Safet Kuduzović

ČUDESNI SVIJET SNOVA

SARAJEVO, 2013.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Uzvišeni Allah kaže:

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ
مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِن دُونِ
ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا

”Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete doista u Mesdžidul-Haram ući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha. On je ono što vi niste znali – znao, i zato vam je, prije toga, nedavnu pobjedu dao.” (El-Feth, 27.)

Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao je:

”*Od poslanstva* (poslije mene) *nije ostalo ništa osim radosnih vijesti.*” ”Šta su to radosne vijesti?”, upitaše ashabi, a Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: ”*Lijepi snovi.*”

(El-Buhari)

Neko je upitao imama Malika da li svaki čovjek smije tumačiti snove, a imam Malik je odgovorio: ”Snovi su dio poslanstva, zar se s poslanstvom poigravati.”

(Ibn Abdul-Berr u *Et-Temhidu*)

Ebul-Mendži el-Entaki naučio je napamet deset hiljada tri stotine sedamdeset i nešto listova vezanih za tumačenje snova.

(Ibn Asakir u *Tarihu Dimešk*)

”Nauka o tumačenju snova i razlika među ljudima u tom pogledu predstavljaju more bez dna.”

(Ibn Šahin u *El-Išarat*)

”Prije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije postojala nauka da joj je posvećivana veća pažnja od tumačenja snova.”

(Abdul-Ganijj en-Nabulsi u *Tatirul-enam*)

بسم الله الرحمن الرحيم

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Mojim poštovanim roditeljima, velikodušnom babi Hasanu i plemenitoj majci Kadi, koji su upotpunili svoje dobročinstvo prema meni, mojoj porodici, mojim profesorima pred kojima sam stjecao vjersko znanje i svima koji su brižni prema islamskoj nauci, poklanjam trud ovog skromnog djela!

وَمَا كُنْتُ أَهْلاً لِلَّذِي قَدْ كَتَبْتُهُ   وَإِنِّي لَفِي خَوْفٍ مِنَ اللهِ نَادِمُ

وَلَكِنَّنِي أَرْجُو مِنَ اللهِ عَفْوَهُ   وَإِنِّي لِأَهْلِ الْعِلْمِ لاَ شَكَّ خَادِمُ

PREDGOVOR AMIRA DURMIĆA, PROF.

U ime Allaha, Milostivog, Samilosnog!

Hvala Allahu, Gospodaru svjetova, i neka je salavat i selam na Njegovog odabranika i miljenika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem, na njegovu časnu porodicu, ashabe i sve one koji ih slijede u dobru do Sudnjega dana.

Jedini način da na ovome svijetu bez ikakve opreme letimo poput ptice, da skočimo u ambis i prođemo bez ijedne ogrebotine, da se spustimo na dno okeana i polagahno šetamo po njegovom dnu, te da bez ikakvih poteškoća izvedemo još nebrojeno mnogo nevjerovatnih i u stvarnosti neizvodivih stvari, jeste da zaspimo i, Allahovom voljom i Njegovom odredbom, zakoračimo u čarobni svijet snova. U snovima možemo biti i ptica i lav, i mrav i slon, ali i oblak, pahulja snijega ili kišna kap. Kroz snove putujemo u daleku prošlost i upoznajemo ljude koji su fizički već odavno nestali sa lica zemlje, ali snovi nas ponekad vode i u budućnost u kojoj se družimo s našim potomcima koje u stvarnosti još uvijek nismo ni stekli. U snovima nas posjećuju čak i Allahovi poslanici i vjerovjesnici, naši davno umrli roditelji, rođaci i poznanici, ali i potpuni neznanci koje nikada nismo vidjeli i za koje nikada nismo čuli. Neki snovi nas toliko plaše da se od straha grčimo, znojimo i vrištimo, a neki nas toliko raduju da nam se plače kada se iz njih probudimo.

Pored toga što je u snovima moguće gotovo sve, oni su također obavijeni i velom tajne i misterioznosti, što je samo još jedan dodatni razlog koji ih čini neiscrpnom, i među ljudima svih kultura, vjera i podneblja, uvijek aktuelnom temom o kojoj se uvijek rado razgovara i polemizira.

Veliki dio svog života provedemo spavajući, a shodno tvrdnjama stručnjaka, svi ljudi sanjaju, i to bez izuzetka, samo što se neki od njih nakon buđenja, snova više ne sjećaju. Imajući u vidu da je islam univerzalna i sveobuhvatna vjera koja svojim općim, a često i detaljnim propisima, pravilima i smjernicama tretira sve aspekte ljudskog života, razumljivo je da je pitanje snova zastupljeno i pojašnjeno u primarnim izvorima islama, tj. u Kur'anu i sunnetu. I zaista, u svim hadiskim zbirkama nalaze se poglavlja u kojima se navode predaje vezane za snove, a u komentarima tih zbirki kao i u tefsirima Kur'ana, islamski učenjaci detaljno govore o snovima i pravilima vezanim za njihova tumačenja.

Kada sam saznao da uvaženi brat Safet Kuduzović, priprema knjigu koja kroz prizmu islamskog učenja tretira fenomen snova, bio sam oduševljen i više nego prijatno iznenađen i to iz više razloga. Prije svega, zato što je ova oblast, kako smo to već spomenuli, ljudima izuzetno interesantna i zanimljiva, te se o snovima vrlo često pita, govori i piše. Tome svjedoči veliki broj pitanja koja na ovu temu, gotovo svakodnevno, stižu na adrese mnogih islamskih časopisa i web portala, kako u arapsko-islamskom svijetu, tako i kod nas. Zato, kada je i o snovima i njihovim tumačenjima riječ, vrlo je bitno ljudima ponuditi ispravna i šerijatski utemeljena rješenja i odgovore koji će zadovoljiti njihovu znatiželju i riješiti njihove nedoumice.

Drugi, ništa manje bitan razlog zbog kojeg smatram da se ova knjiga pojavila u pravo vrijeme i na pravom mjestu jeste to što se na našim prostorima već odavno nalazi dosta literature s prefiksom ''islamska" koja se na jedan šerijatski potpuno neutemeljen i pogrešan način bavi

pitanjima vezanim za snove, a naročito njihovim tumačenjima. Naime, tržište je već decenijama preplavljeno takozvanim "islamskim tumačima snova", odnosno knjigama u kojima se najčešće abecednim redom navode pojmovi koje ljudi često sanjaju, dok se pored tih pojmova nude njihova navodna univerzalna i ukalupljena tumačenja, što je, kada je riječ o tumačenju snova, potpuno pogrešno i neispravno.

Istina je, o čemu dr. Kuduzović podrobno govori u ovoj knjizi, da za veliki broj snova postoje i specifična tumačenja, međutim, ta tumačenja nisu univerzalna niti jednoobrazna, već je ispravno da jedan te isti san koji usnije više desetina pa i stotina ljudi, svakome od njih može imati jedno sasvim drugačije i unikatno značenje. Na tumačenje istovjetnog sna kojeg je usnilo više ljudi bitno utječe stanje u kojem se nalazi onaj ko je san usnio, tj. da li je dobar ili loš čovjek, da li u praksu sprovodi islamska načela i obligatne obaveze, da li je muškarac ili žena, u kojem podneblju živi, čime se bavi itd., a ponekad značenje sna može zavisiti čak i od nekih, laicima i neupućenim osobama naizgled potpuno banalnih stvari, kao što je naprimjer godišnje doba u kojem je osoba usnila dotični san. Na ovo ukazuju neki šerijatski tekstovi kao i praksa i iskustvo prvih i odabranih generacija muslimana među kojima je bio popriličan broj onih koji su bili poznati kao vrlo vješti muabbiri, tj. tumači snova.

Isto tako, vrlo bitna činjenica, o kojoj autor također govori, jeste da tumačenje snova nije nauka niti vještina koja se može naučiti i u potpunosti savladati kao što je to slučaj sa ostalim poznatim naukama i vještinama, već je sposobnost pojedinca da određeni san protumači na ispravan način, prvenstveno Allahov dar i Njegova blagodat koju je On iz Svoje milosti podario nekima od Svojih dobrih i bogobojaznih robova, koji uz ispravno islamsko vjerovanje i iskrenost barem solidno vladaju poznatim islamskim naukama i disciplinama kao što su hadis, fikh, tefsir, pa čak i historija islama, arapski jezik i poezija.

Zbog toga, oni koji očekuju da će im ova knjiga poslužiti kao vjerodostojan i nepogrešiv tumač svakog sna koji usniju, ostat će razočarani. U stvarnosti, takva knjiga i ne postoji niti će je iko ikada do Sudnjeg dana napisati, jer takvo što, kako će čitatelji kroz ovo djelo doktora Kuduzovića i spoznati, uopće nije moguće. Međutim, ova knjiga će svima onima koji je pročitaju ponuditi nešto daleko bolje i korisnije. Kroz nju će, uz Allahovu pomoć, obogatiti i proširiti svoje islamsko znanje, odbaciti neispravna i pogrešna ubjeđenja i zablude u kojima su možda po ovom pitanju do sada živjeli, te shvatiti osnovna pravila i postulate koji se tiču snova i njihovih tumačenja, i to na jedan potpuno argumentiran i šerijatski besprijekoran način. Uz sve to, čitatelji će imati priliku pročitati mnoge primjere tumačenja snova iz vremena poslanstva, ali i prvih i potonjih generacija muslimana, koja plijene svojom originalnošću i pronicljivošću.

Knjiga doktora Safeta Kuduzovića ''Čudesni svijet snova" nije jedina na našem jeziku koja se bavi islamskim pristupom fenomenu snova i njihovih tumačenja, ali je, shodno mojim saznanjima, jedina koja na ovako detaljan i argumentiran način tretira ovo pitanje. Tome u prilog ide i činjenica da je uvaženi autor pri pisanju ovog relativno sažetog djela koristio više od dvije stotine i šezdeset izvora, što djelo dodatno čini vrednijim i ozbiljnijim, pogotovo ako znamo da je ponekad za detaljno referenciranje samo jednog jedinog hadisa ili citata potrebno i više sati upornog traganja po tomovima i tomovima knjiga. Zbog svega navedenog, iskreno se nadam da će ovo djelo među širom čitalačkom publikom biti primljeno s oduševljenjem i da će, uz Allahovu pomoć, u budućnosti doživjeti još mnoga nadopunjena i proširena izdanja.

Amir Durmić, prof.
Velika Kladuša, 20. redžeb 1434. h.g. / 30. 05. 2013. god.

PREDGOVOR KURRA HFZ. DŽEVADA GOLOŠA, PROF.

Zahvala pripada Uzvišenom Allahu i neka je salavat i selam na Allahovog poslanika Muhammeda, sallallahu alejhi ve sellem.

Knjiga koja se nalazi pred nama još je jedna u nizu briljantnih djela našeg brata i šejha Safeta Kuduzovića. Tematika snova i njihovog tumačenja jedna je od tematika o kojoj se kod nas govorilo veoma malo i površno. Ono što, po mom skromnom mišljenju, daje posebnu važnost ovoj knjizi jeste to što nam u njoj šejh Kuduzović detaljno govori o značenju i bitnosti snova u islamu. O tom pitanju na našem jeziku možemo naći tek mali broj informacija, i to sasvim površnih. Kao i u prethodnim predgovorima za knjige šejha Kuduzovića, kao argument o naučnoj vrijednosti spomenut ću broj naslova na koje se autor vratio prilikom pisanja ovoga djela, a to je 261 izvor.

U ovoj knjizi nalazimo, slobodno mogu reći, skoro sve što nam je potrebno kada su u pitanju snovi i njihovo značenje i bitnost u islamu. Iako je autor o tome mnogo govorio, ja ću ovdje spomenuti samo jedan mali dio toga, kako bi nam to svima bio povod za jedan ozbiljan pristup spomenutom djelu.

Imam El-Buhari je u svom Sahihu zabilježio da je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, rekao:

“*Od poslanstva (poslije mene) nije ostalo ništa osim radosnih vijesti.*” “*Šta su to radosne vijesti?*”, upitaše ashabi. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odgovori: “*Lijepi snovi.*”

Imam Ibn Abdul-Berr u svom djelu Temhid zabilježio je da je imam Malik rekao: “Snovi su dio poslanstva, a zar se poigravati s poslanstvom?”

Imam Er-Ragib el-Asfehani kaže: “Da snovi nemaju svoju stvarnost, njihovo bi postojanje bilo ništavnost, a Uzvišeni Allah je čist od stvaranja ništavnosti.”

Želim naglasiti da ljudi, kad su u pitanju snovi, odlaze u jednu od dvije krajnosti. Prvi su oni koji poriču značenje i ulogu snova i oni su, ustvari, nasljednici ideje i pravca sekte mu’tezila i kaderija. Učenjaci selefa – ispravnih prethodnika, ukazivali su na ovo shvatanje snova. Ibn Abdul-Berr kaže: “Nije mi poznato da među učenjacima, sljedbenicima istine i vjere, postoji razilaženje o tome da je ovo (snovi) stvarnost. Snove poriču samo heretici i grupica mu’tezila.”

U drugu krajnost otišli su oni koji pretjeruju po pitanju snova, pa svakoj vrsti snova daju značenje ili snove tumače oprečno ispravnim pravilima tumačenja snova, koja su nam prenesena u djelima selefa. Ova vrsta je najviše rasprostranjena među običnim, neukim svijetom, te među derviškim redovima i njihovim sljedbenicima.

Također, i u ovom predgovoru ne mogu a da ne priznam stid koji osjećam prilikom pisanja ovih redova o knjizi mog uvaženog brata i šejha. I zato opet kažem, a i ubuduće ću, da njegovo insistiranje na ovim redovima samo ukazuje na njegovu poniznost, što je osobina nekoga ko je alim u pravom smislu te riječi. Ta osobina samo je jedna od mnogih

osobina preko kojih smo upoznali našeg uvaženog alima, odgajatelja, uzora daijama i ulemi. [1]

Molim Uzvišenog Allaha da našem bratu Safetu podari dug život i da nas obraduje s još mnogo ovakvih djela i da podari bereket u njemu, njegovoj porodici, njegovim knjigama i predavanjima, te da nas učini od onih koji će istinski prepoznati vrijednost ovog alima i njegovih djela i predavanja, te se njima okoristiti. Amin!

Dževad Gološ, siromašni Allahov rob
Mostar, 15. redžeb 1434. h.g / 25.05.2013. god.

1 Nakon što sam pročitao ovaj dio predgovora uvaženog šejha kurra hfz. Dževada Gološa tražio sam da me poštedi pohvale koja se može izreći isključivo u pogledu vrhunskih znalaca šerijatskih nauka, a ne glede stjecatelja znanja početnika. Međutim, hfz. Dževad, Allah ga sačuvao, nije udovoljio mome zahtjevu već je insistirao da predgovor ostane u prvotnoj formi. Molim Uzvišenog Stvoritelja da nagradi šejha Dževada za lijepo mišljenje o svome bratu muslimanu, siromašnom Allahovom robu. (Autor)

PREDGOVOR ELVEDINA PEZIĆA, PROF.

Pitanje poznavanja budućnosti i gajba, nevidljivog, predstavlja jednu od akaidskih postavki koja svakog muslimana napućuje na ispravno vjerovanje u pogledu ovog iznimno važnog pitanja koje se temelji na činjenici da budućnost i gajb ne poznaje niko osim Uzvišenog Allaha. Nepobitni i nedvosmisleni dokazi o tome nalaze se u mnogim kur'ansko-hadiskim tekstovima. Jedan mali i veoma tijesan "prozorčić" kroz koji se može pogledati u budućnost jesu istiniti snovi koje je Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, nazvao dijelom poslanstva. S obzirom da je čovjek uvijek imao veliku želju da sazna šta će mu se desiti u budućnosti, otuda je pitanje snova, kao i traganje za onima koji bi mogli da protumače određene snove, bilo aktuelno tokom cijele historije čovječanstva.

Allahove blagodati prema čovjeku su nepobrojive, a jedna od blagodati kojom je Uzvišeni Allah počastio mene jeste i ta što je odredio da budem jedan od prvih koji su pročitali ovu veoma korisnu knjigu. Također, jedna od Allahovih neizmjernih blagodati prema našem bošnjačkom narodu jeste što je iz njihovih redova odabrao one koji će putem općeprihvatljivih pravila i metoda, koje su već poodavno utemeljile prve generacije, pisati o propisima Allahove vjere u pitanjima koja su svakodnevno potrebna muslimanima. Čitajući ovu knjigu, kao i mnoge ostale čiji je autor doktor Safet Kuduzović, s pravom možemo ustvrditi da je on jedan iz plejade odabranih.

Naime, uvaženi alim našeg podneblja, vrsni stručnjak hadiske znanosti, brat Safet Kuduzović, Allah ga poživio u svakom dobru, obogatio je knjižnicu bosanskog jezika sa jednom veoma korisnom knjigom. Knjiga "Čudesni svijet snova" samo je jedna u nizu knjiga čiji je autor uvaženi doktor Safet Kuduzović. Onaj ko pročita ovu knjigu, ili bilo koju drugu njegovu knjigu, neminovno će primijetiti kvalitet naučnog pristupa datoj tematici, koji se ogleda prije svega u navedenoj bibliografiji, a naročito je u svemu tome upečatljivo korištenje klasičnih djela islamske literature.

Isto tako, nemoguće je a da čitalac ne primijeti visok stepen etike kojom se, kada je u pitanju pristup pitanjima u pogledu kojih su učenjaci zauzeli oprečne stavove, odlikuju pisana djela uvaženog autora. Poštovanje i uvažavanje stavova svakog od učenjaka, hrabro i precizno upuštanje u rasprave o određenim pitanjima, naučno odgovaranje mišljenju koje ne preferira, samo su neke od odlika njegovih naučnih djela. U skoro svakoj knjizi doktora Safeta Kuduzovića toliko do izražaja dolazi ozbiljan pristup datoj tematici da se bez imalo pretjerivanja može kazati da njegova djela nimalo ne zaostaju za najkvalitetnijim djelima napisanim na arapskom jeziku.

Koliko mi je poznato, na našem jeziku ne postoji knjiga slična ovoj, odnosno knjiga koja sa naučnog aspekta tretira pitanje snova i mnoga druga veoma bitna i interesantna pitanja vezana za ovu tematiku. Knjiga "Čudesni svijet snova", po mom skromnom mišljenju, dolazi u pravo vrijeme. Živeći sa narodom našeg podneblja već poodavno sam uočio potrebu pisanja o ovoj tematici.

Primjetno je da su ljudi u pogledu snova podijeljeni u tri kategorije: prve dvije kategorije otišle su u potpune krajnosti, dok se samo treća kategorija pridržava središnjeg i ispravnog pravca u ovom pitanju.

Dakle, jedni uopće ne vjeruju u snove i oni za njih ne predstavljaju

ništa, dok su drugi sav svoj život vezali za snove, ali nažalost, u velikom broju slučajeva, ne poznaju ništa od propisa vezanih za snove, koje je islam veoma precizno definirao.

Treća skupina, koja je zasigurno malobrojna, pitanju snova pristupa onako kao je to islam pojasnio, vjerujući da postoji više vrsta snova, da neke od tih vrsta mogu biti istiniti snovi i da su ti snovi poslanička ostavština čovječanstvu, zatim da određene snove ne treba ni tumačiti zbog njihove jasnoće, dok druge vrste snova, da bi se doznalo njihovo značenje, treba da protumači nadareni tumač (muabbir), i napose vjerujući da loše snove ne treba nikome kazivati i da tada, Allahovom dozvolom, neće nauditi čovjeku. Oni vjeruju da nije obaveza da se svaki istiniti san obistini u kratkom periodu nakon viđenja, već da se obistinjenje sna može dogoditi i poslije većeg broja godina, baš kao što se i desilo sa obistinjavanjem Jusufovog, alejhis-selam, sna.

Autor, Allah ga poživio i podario mu dobro oba svijeta, u knjizi se kritički osvrnuo na određena neispravna ubjeđenja vezana za snove koja su prisutna u našem narodu, što svakako ovu studiju čini unikatnom.

Posebnu čar ovoj naučnoj studiji daje to što je autor naveo veoma mnogo vjerodostojnih predaja o snoviđenjima i različitim tumačenjima snova, koja su se dešavala ponajviše ljudima iz prvih generacija muslimana.

Zbog svega spomenutog, i mnogih drugih razloga koje će čitalac uočiti prilikom čitanja ove prije svega interesantne studije, ovu knjigu toplo preporučujem svakom muslimanu i muslimanki.

Pezić Elvedin, prof.
El-Medina El-Munevvera, 25. redžeb 1434. h.g. / 04. 06. 2013. god.

UVOD

Apsolutna zahvala pripada samo Allahu. Samo Njega obožavamo, samo od Njega pomoć tražimo i Njemu se utječemo od zla naših duša. Koga On uputi, niko ga u zabludu ne može odvesti, a koga On u zabludi ostavi, niko ga na Pravi put ne može uputiti. Svjedočimo da nema drugog boga osim Allaha i da je Muhammed, sallallahu alejhi ve sellem, Njegov rob i Njegov poslanik.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ

”O vjernici, bojte se Allaha istinskom bogobojaznošću i umirite samo kao muslimani.”[2]

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُواْ رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيرًا وَنِسَاء وَاتَّقُواْ اللّهَ الَّذِي تَسَاءلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ إِنَّ اللّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا

”O ljudi, bojte se Gospodara svoga koji vas od jednog čovjeka stvara, i od njega je suprugu njegovu stvorio, i od njih dvoje mnoge muškarce i žene rasijao. I Allaha se bojte s imenom čijim jedni druge molite, i rodbinske veze ne kidajte, jer Allah zaista stalno nad vama bdi.”[3]

---

2 Ali Imran, 102.

3 En-Nisa, 1.

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا ۝ يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا

”O vjernici, bojte se Allaha i govorite samo istinu, On će vas za vaša dobra djela nagraditi i grijehe vam oprostiti. A onaj ko se Allahu i Poslaniku Njegovu bude pokoravao, postići će ono što bude želio.”[4]

Uistinu, najljepši govor je Allahov Govor, a najbolja uputa je Poslanikova, sallallahu alejhi ve sellem, uputa. Najgore stvari su novotarije, a svaka novotarija je zabluda, a svaka zabluda vodi u Vatru.[5]

Kur'ansko-hadiski tekstovi nedvojbeno ukazuju na važnost snova u islamskoj doktrini i da se istinitim snovima posvećivala velika pažnja, kako od Allahovih poslanikâ tako i od islamskih znanstvenika kroz generacije, tako da posvećenost ovoj nauci nije specifična sljedbenicima zadnjeg Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, već i narodima prije nas. U više navrata Uzvišeni Gospodar u časnoj Knjizi spominje snove Svojih poslanikâ, ukazujući tako na njihov značaj i milost kojom je, u ovom pogledu, obdario neka od Svojih stvorenja. Islamski učenjaci, kada govore o snovima poslanikâ, uglavnom spominju Jusufa, alejhis-selam, kao eksperta za tumačenje snova i otkrivanje njihovog tajnog značenja.[6] Nema sumnje da je Jusuf, alejhis-selam, prednjačio u ovoj nauci, međutim, općepoznato je da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, odabran nad ostalim vjerovjesnicima i da je odlikovan znanjem koje nisu posjedovala njegova braća poslanici. Nijedan vjerovjesnik nije bolje poznavao Stvoritelja od Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, kao ni pitanja nevidljivog (gajba), u šta se ubraja nauka o snovima, koja predstavlja dio gajba,[7] dok se snovi

---

4 El-Ahzab, 70-71.

5 Ovo je prijevod značenja tzv. ”Hutbetul-hadže” kojom je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, počinjao svoj govor. Muslim, 6/127-131/867. Vidjeti: *Medžmu'ul-fetava,* 18/163.

6 Vidjeti: *Et-Temhid,* 1/314, *Ed-Durrul-mensur,* 4/7, i *Advaul-bejan,* 3/39.

7 Vidjeti: *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an,* 9/129, *Tarhut-tesrib,* 8/199, *Fethul-Bari,* 12/379, i *Avnul-Mabud,* 13/245.

poslanikâ općenito tretiraju objavom od Uzvišenog Allaha,[8] a imam Ibn Abdul-Berr[9] i El-Fasi[10] spominju konsenzus učenjaka po ovom pitanju. Od prijašnjih poslanika koji su se posebno isticali u ovoj nauci bili su: Ibrahim, Jakub, Jusuf, Danijal i Zul-Karnejn.[11]

Uzvišeni Allah nam u Kur'anu spominje snove Ibrahima, alejhis-selam:

فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ ۝ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ
أَنِّي أَذْبَحُكَ فَانظُرْ مَاذَا تَرَى قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ مِنَ
الصَّابِرِينَ ۝ فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ ۝ وَنَادَيْنَاهُ أَنْ يَا إِبْرَاهِيمُ ۝ قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا
إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ۝ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ ۝ وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ

"I Mi smo ga obradovali dječakom blage naravi. I kada on odraste toliko da mu poče u poslu pomagati, Ibrahim reče: 'O sinko moj, u snu sam vidio da treba da te zakoljem, pa šta ti misliš?' 'O oče moj' – reče – onako kako ti se naređuje postupi; vidjet ćeš, ako Bog da, da ću strpljiv biti. I kada njih dvojica poslušaše, i on ga čelom prema zemlji položi, Mi ga zovnusmo: 'O Ibrahime, ti si san svoj odlučio obistiniti – a Mi ovako nagrađujemo one koji dobra djela čine.' To je, zaista, bilo očito iskušenje. Kurbanom velikim ga iskupismo."[12] Ibn Abbas je ovim ajetom dokazivao da su snovi poslanikâ objava.[13] Tako se Ibrahim, alejhis-selam, pokorio naredbi koja mu je došla putem snova i pristupio klanju

---

8 Vidjeti: *El-Ibane,* 2/78, *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an,* 15/101 i 16/276, *Medžmu'ul-fetava,* 12/398 i 17/532, *Zadul-mead,* 3/37, *Fethul-Bari,* 12/370, *Mearidžul-kabul,* 2/392, *Fejdul-Kadir,* 4/12, i *Advaul-bejan,* 3/39 i 3/291.

9 Vidjeti: *El-Istizkar,* 28/120.

10 Vidjeti: *El-Ikna,* 4/2046.

11 Vidjeti: Ibn Gannam, *Tabirul-ahlam,* str. 92-93; Husejn Džumu, *Er-ru'ja ve mevkifuš-šerei minha,* str. 48; Usama el-Avedi, *Ahkamu tefsirir-rua vel-ahlam,* str. 23 i 40. Postoji razilaženje među islamskim učenjacima kada je u pitanju poslanstvo Danijala i Zul-Karnejna.

12 Es-Saffat, 107-107.

13 Vidjeti: *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an,* 15/101.

svoga sina Ismaila[14] koji je, naposljetku, iskupljen velikim kurbanom.

U suri Jusuf posebno se govori o snovima. Uzvišeni Allah kaže:

إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبتِ إِنِّي رَأَيْتُ أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ

”Kad Jusuf reče svome ocu: ’O oče moj, sanjao sam jedanaest zvijezda, i Sunce i Mjesec, i u snu sam ih vidio kako mi se pokloniše.’”[15] Znajući za zlobu koju su Jusufova braća nosila u svojim prsima, njegov otac Jakub reče:

قَالَ يَا بُنَيَّ لاَ تَقْصُصْ رُؤْيَاكَ عَلَى إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُواْ لَكَ كَيْدًا إِنَّ الشَّيْطَانَ لِلإِنسَانِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ

”O sinko moj, ne kazuj svoj san braći svojoj, da ti ne učine kakvu pakost, šejtan je doista čovjeku otvoreni neprijatelj.”[16] Ostvarenje Jusufovog sna desilo se nakon dugog vremenskog perioda. Uzvišeni Allah spominje nam njegovo obistinjenje:

فَلَمَّا دَخَلُواْ عَلَى يُوسُفَ آوَى إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ادْخُلُواْ مِصْرَ إِن شَاء اللّهُ آمِنِينَ ۝ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى الْعَرْشِ وَخَرُّواْ لَهُ سُجَّدًا وَقَالَ يَا أَبَتِ هَذَا تَأْوِيلُ رُؤْيَايَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا رَبِّي حَقًّا

”I kad izađoše pred Jusufa, on privi roditelje svoje na grudi i reče: ’Nastanite se u Misiru, svakog straha, ako Bog da, oslobođeni!’ I on roditelje svoje postavi na prijesto i oni mu se svi pokloniše, pa on reče: ’O oče moj, ovo je ostvarenje moga sna nekadašnjeg. Gospodar moj ga je obistinio.’”[17]

---

14 Po ispravnom mišljenju islamskih učenjaka, Ibrahimu je naređeno da zakolje sina Ismaila, a ne Ishaka. Vidjeti: *Zadul-mead,* 1/71, *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 4/20-21, i *Advaul-bejan,* 4/226.

15 Jusuf, 4.

16 Jusuf, 5.

17 Jusuf, 100.

Postoji razilaženje među islamskim učenjacima oko vremenskog perioda koji je prošao između Jusufovog sna i njegovog ostvarenja. Selman el-Farisi, Abdullah b. Šeddad, Osman en-Nehdi i drugi smatraju da je prošlo četrdeset godina. Katade kaže da je prošlo trideset pet godina. Es-Suddi i Seid b. Džubejr kažu da je prošlo trideset šest godina, a Hasan el-Basri i El-Fudajl b. Ijad smatraju da je prošlo osamdeset godina. Imam El-Kurtubi smatra da su prošle dvadeset i dvije godine.[18]

Uzvišeni Allah spominje Jusufovo tumačenje sna svojim suzatvorenicima:

وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانَ قَالَ أَحَدُهُمَآ إِنِّي أَرَانِي أَعْصِرُ خَمْرًا وَقَالَ الآخَرُ إِنِّي أَرَانِي أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ

"S njim u tamnicu ušla su još dva momka. 'Ja sam sanjao da cijedim grožđe', reče jedan od njih. 'A ja, opet', reče drugi, 'kako na glavi nosim hljeb koji ptice kljucaju.' Protumači nam to, jer vidimo da si dobar čovjek.'"[19]

Allahov vjerovjesnik Jusuf, alejhis-selam, ovaj je san protumačio sljedećim:

يَا صَاحِبَيِ السِّجْنِ أَمَّا أَحَدُكُمَا فَيَسْقِي رَبَّهُ خَمْرًا وَأَمَّا الآخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ الطَّيْرُ مِن رَّأْسِهِ

"O drugovi moji u tamnici, jedan od vas će gospodara svoga vinom pojiti, a drugi će raspet biti, pa će mu ptice glavu kljuvati."[20]

Uzvišeni Stvoritelj spominje nam neke snove koje je usnio Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem. Uzvišeni kaže:

---

18 Vidjeti: *Džamiul-bejan,* 13/91-93, i *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an,* 9/270-271.
19 Jusuf, 36.
20 Jusuf, 41.

لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِن شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُؤُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ

”**Allah će obistiniti san Poslanika Svoga da ćete doista u Mesdžidul-Haram ući sigurni – ako Allah bude htio – neki obrijanih glava, a neki podrezanih kosa, bez straha.**”[21] Ibn Kesir je rekao: ”Allahov Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, usnio je da ulazi u Mekku i tavafi oko Kabe. Kada su ashabi krenuli sa Poslanikom, sallallahu alejhi ve sellem, prema Mekki u godini Hudejbije, jedna skupina njih nije nimalo sumnjala da će se snovi ostvariti u tom vremenu. Kada se desilo primirje i kada su se vratili u Medinu pod pristankom idolopoklonika da naredne godine muslimani uđu u Mekku, neki ashabi su osjetili tegobu u svojim dušama. Omer b. El-Hattab upitao je Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem: ’Zar nam nisi rekao, o Allahov Poslaniče, da ćemo ući u Mekku i tavafiti?!’ Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, upita ga: ’*Da li sam ti rekao da ćeš ove godine ući u Mekku i tavafiti*?’ ’Nisi’, odgovori Omer. Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, reče mu: ’*Ući ćeš u Mekku i tavafiti oko Kabe.*’”[22] Ebu Bekr je rekao: ”Obistinjenje Poslanikovih, sallallahu alejhi ve sellem, snova nije bilo vremenski precizirano.”[23]

Jedan od snova desio se neposredno prije Bitke na Bedru. Uzvišeni Allah o tome kaže:

إِذْ يُرِيكَهُمُ اللَّهُ فِي مَنَامِكَ قَلِيلاً وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ

”**Kad ti je Allah u snu pokazao da je njih malo; a da ti je pokazao da ih je mnogo, vi biste duhom klonuli i o boju se raspravljali, ali je Allah spas ukazao.**”[24]

21 El-Feth, 27.
22 Vidjeti: *Tefsirul-Kur'anil-Azim,* 4/215, i *El-Bidaje ven-nihaje,* 4/225.
23 Vidjeti: *El-Džamiu li ahkamil-Kur'an,* 16/276.
24 El-Enfal, 43.

Mudžahid kaže da je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, u snu vidio malobrojnog neprijatelja. To je ispričao ashabima pa su bili postojani u borbi protiv neprijatelja.[25]

Što se tiče ajeta u kojem Plemeniti Stvoritelj kaže:

وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلاَّ فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي القُرْآنِ

”**I kada smo ti rekli: ‘Sve ljude tvoj Gospodar obuhvaća!’ A prizor koji smo ti pokazali i drvo ukleto, u Kur’anu spomenuto, iskušenje za ljude**”[26], prizor, koji je spomenut, po mišljenju nekih učenjaka, odnosi se na snove u kojima je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, usnio da ulazi u Mekku sa ashabima,[27] ili snove u kojima je usnio da pripadnici Benul-Hakema skaču po minberu kao majmuni.[28] Međutim, većina komentatora citirani ajet veže za ono što je Poslanik, sallallahu alejhi ve sellem, vidio na javi u noći Israa i Miradža, što je preferirao Ibn Džerir et-Taberi.[29]

U komentaru riječi Uzvišenog:

وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ اللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَاء حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا فَيُوحِيَ بِإِذْنِهِ مَا يَشَاء إِنَّهُ عَلِيٌّ حَكِيمٌ

”**Nijednom čovjeku nije dato da mu se Allah obraća, osim vahjom, ili iza zastora, ili da pošalje izaslanika, pa da objavi ono što On hoće, dopuštenjem Njegovim! On je, zaista, uzvišen i mudar!**”[30], neki

---

25 Vidjeti: *El-Džamiu li ahkamil-Kur’an,* 8/25.

26 El-Isra, 60.

27 Vidjeti: *Džamiul-bejan,* 15/140-141, *El-Džamiu li ahkamil-Kur’an,* 10/287, i *Ed-Durrul-mensur,* 4/346.

28 Vidjeti: *Ed-Durrul-mensur,* 4/364.

29 Vidjeti: *Džamiul-bejan,* 15/138-141, *El-Džamiu li ahkamil-Kur’an,* 10/287, *Umdetul-kari,* 15/180, i *Tejsirul-Kerimir-Rahman,* 1/621.

30 Eš-Šura, 51.

komentatori smatraju da se termin ”vahj” odnosi na objavu putem snova.[31] Mušrici Mekke nastojali su kompromitirati Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, govoreći, između ostalog, da je Kur’an produkt noćnog sanjarenja. Uzvišeni Allah kaže:

بَلْ قَالُواْ أَضْغَاثُ أَحْلاَمٍ بَلِ افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الأَوَّلُونَ

”**Oni čak, govore: ’To su samo zbrkani snovi; on ga izmišlja; on je pjesnik; neka nam donese kakvo čudo kao i prijašnji poslanici.**’”[32]

Citirani kur’anski ajeti jasno nam ukazuju na utemeljenost lijepih snova i bitnost njihovog ispravnog tumačenja. Da je nauka o snovima bila marginalizirana kod Allahovih poslanika, ne bi nam Uzvišeni Allah kazivao o njihovim snovima i tumačenju istih. Iz nekih predanja, čija autentičnost nije potvrđena, zaključuje se da su snovi poznati čovječanstvu od vremena Adema, alejhis-selam. Vehb b. Munebbih rekao je: ”Uzvišeni Allah je upitao Adema, alejhis-selam, da li je među Njegovim stvorenjima koja postoje vidio sličnog sebi, a Adem je odgovorio: ’Nisam, Gospodaru moj, počastio si me, odlikovao i uzvisio, pa stvori mi suprugu koja će mi sličiti, uz koju ću se smiriti i koja će Te zajedno sa mnom obožavati.’ Tada je Uzvišeni Allah uspavao Adema i od njega stvorio Havu koju je vidio u snu. To je bio prvi san koji je Adem usnio na Zemlji. Kada se probudio, zatekao je Havu da sjedi pored njegove glave.”[33] Abdul-Ganijj el-Makdisi konstatira sljedeće: ‘’Prije Poslanika, sallallahu alejhi ve sellem, nije postojala nauka da joj je posvećivana veća pažnja od tumačenja snova.”[34] Postoji mišljenje da je jedna skupina vjerovjesnika dobivala objavu isključivo putem snova, dok

---

31 Vidjeti: *Zadul-mesir,* 4/70, *Tefsirul-dželalejni,* str. 488, *El-Džamiu li ahkamil-Kur’an,* 16/52, i *Ruhul-meani,* 13/54.

32 El-Enbija, 5.

33 Vidjeti: Ebu Seid el-Vaiz, *Tefsirul-ahlam,* str. 31-32. Vjerodostojnost ove predaje je krajnje sporna. Vidjeti: Abdullah el-Omeri, *Er-Rua vel-ahlam,* str. 211.

34 Vidjeti: *Tatirul-enam,* str. 8.

je većini njih objava započela istinitim snovima, a potom se preobrazila u javu.[35] Časni Kur'an, iako se dotiče ove tematike, ne predstavlja knjigu koja se primarno bavi snovima. Molim Uzvišenog Gospodara da nas pouči našoj vjeri i da nam Džennet učini konačnim boravištem. Amin!

Autor
Sarajevo,
10. ramazan 1430. god. po H.
31. avgust 2009. god.

35 Vidjeti: *Fethul-Bari,* 12/384.